

Seznam příloh

Příloha A: Přepis rozhovoru

Příloha A: Přepis rozhovoru

Dobrý den,

Moje jméno je Pavla Vodová a jsem studentkou posledního ročníku bakalářského studia, oboru Sociální práce na Univerzitě Hradec Králové. Téma mé bakalářské práce je Dopad trestného činu na oběť. Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjistit, jaké dopady identifikují pracovníci sociálních služeb v Královéhradeckém kraji u obětí TČ a jak hodnotí systém pomoci obětem.

Mohu Vás poprosit o souhlas s nahráváním?

„Ano, máte můj souhlas s nahráváním.“

Na jaké pracovní pozici zde pracujete?

„Pracuji jako poradce pro oběti – projektu "Proč zrovna já? II".“

Jaká je Vaše délka praxe v oboru?

„Má délka praxe v oboru jsou 4 roky.“

Kolik je Vám let?

„Je mi 29 let.“

DVC1: Jaké dopady a problémy vnímají pracovníci při práci s oběťmi TČ nejčastěji?

TO1: Jaký je podle Vás nejčastější dopad (sociální, psychický, finanční, fyzický) na osoby ohrožené TČ?

Ty dopady, a to si myslím, že Vám řeknou ledaskde, jsou hodně individuální. Opravdu na každého člověka to dopadá jinak. Záleží samozřejmě na tom, co se mu stane a za jakých okolností. Jestli má k dispozici nějakou podporu a někoho, kdo mu s tím pomůže. Záleží i na tom, jaký ten člověk je. Těžko se mi hodnotí, jak někdo ty dopady vnímá a jak důležité jsou pro něj některé věci. Kolikrát ty dopady mají i více úrovní. Někoho trestný čin postihne ve věci materiální, emocionální a někoho postihne převážně psychicky. Někdy je člověk opravdu po

trestném činu rozbouraný po všech stránkách. Nemusí to vždycky souviset s tou závažností toho trestného činu. Někdy stačí, když někdo někomu skočí na krk na ulici a ten člověk je z toho úplně hotový. Jiný přijde o byt, o majetek, drží se a dává to. Je to hrozně individuální, ale ta psychická stránka hraje roli téměř vždycky. Pro toho člověka je to opravdu zásah do nějakých jistot a stability.

TO2: Mění se jejich problémy a dopady během času?

Určitě se mění. Co mám klienty tady a co s nimi pracuji, tak kolikrát přicházejí na první schůzku či konzultaci s nějakým očekáváním, že něco potřebují. Přičemž na druhé schůzce se vyjeví úplně něco jiného nebo se jim zdá, že tohle není taková priorita, že by přece jenom potřebovali řešit něco jiného. Určitě se to mění v čase stoprocentně. Stává se, že se klienti vrací třeba i po několika letech. Není jich moc, ale u některých klientů je to tak, že chodí x měsíců průběžně a my vlastně sledujeme vývoj té situace a snažíme se s tím pracovat ještě dál. Někdy je smysl té spolupráce v průběhu vidět a někdy mám spíše pocit, že ti lidé přijdou s nějakou zakázkou, ale v podstatě ta zakázka je jenom aby si o tom měli s kým popovídat, aby to měli s kým rozebrat a aby je někdo vyslechl. I od toho tady na jednu stranu jsem. Pokud by mě to kapacita nedovolovala, tak by v tom byl problém, ale tu možnost mám, takže dokud taky jsem, tak ty lidi vyslechnu.

TO3: Liší se dopady u dětí/žen/mužů?

No, já se přiznám, že mužů tady je asi tak čtvrtina než těch žen. Opravdu nejčastěji se chodí svěřovat, a je to asi i přirozené, ty ženy. S dětmi nepracujeme téměř vůbec a ani na to nejsme vyškoleni, takže tam si netroufám zabrousit do problematiky dětských obětí. U těch mužů si myslím, že ty dopady, co je postihují, jsou hodně podobné nebo stejné jako u žen, ale oni se s tím jen těžce svěřují. Spíše mám pocit, že ti chlapi si to přijdou jakoby otestovat, alespoň co jsem vždycky měla. Přijdou, že nejprve potřebují vědět náhradu škody, jak to vypadá s trestním řízením, jak to bude probíhat u soudu, co doložit na pojišťovnu a policii. Pak teprve postupně z nich padá, že jim vlastně vůbec není dobře, že se jim špatně spí a špatně jí, že to nefunguje a zasáhlo to rodinu. Oni to popisují tvrdě mužsky, že: „V rodině to je na prd teďka. Všichni jsou podráždění.“ Popisují to poměrně po svém, ale je vidět, že to na ně také nějakým způsobem dopadá. My ženy jsme samozřejmě nastaveny ještě jinak. Častěji se objevuje pláč, křik nebo zase naopak stažení do sebe. Je to více zjevné, si myslím. Tam vnímám já ten rozdíl. To spektrum

těch trestných činů a těch dopadů na ně je opravdu široké. Nejčastěji se tu objevují oběti dopravní nehody, nějaké krádeže a loupeže. Často to bývá bohužel domácí násilí a podvody. Je to opravdu pestré. Objevuje se tu majetková a pak ta násilná škála trestných činů. Asi tyto dvě jsou tu nejvíce. Bývá to taky často nějaký pokus o znásilnění nebo něco takového. Hodně to směřuje i do té sexuální oblasti. Pak to jsou například dopravní nehody nebo přestupky. Byť to nespadá úplně do naší náplně práce, ale jsme tu schopni vysvětlit, v čem spočívá přestupkové řízení a tak dále. Kolikrát někdo přichází a jedná se o banalitu. Není to opravdu trestný čin, je to nějaká drobnost, a přijde se poradit, zda by se nemohl zeptat, co a jak s tím dál. To se také stává dost často. Někdy se stává, že to vůbec není nic, že to jsou nějaké běžné sousedské spory, kde na sebe křičí přes zed'. Nenaplnuje to vůbec nějaké znaky čehokoliv protiprávního.

TO4: Jaké problémy mají klienti nejčastěji (bydlení, finance)?

Určitě co se týče mé struktury klientů, tak hodně často to je právě ta finanční stránka. Často to bývají oběti třeba nějakých podvodů, podvodných půjček, krádeží a tak dále. Takže tam ta finanční stránka hraje roli a možnost toho vymožení té náhrady škody je teda většinou obrovský problém. Protože ten, kdo je podvedl, okradl a tak dále, tak bývají zpravidla lidé nemajetní, kteří mají problémy se zákonem. Buď si vydělávají nelegálně, nebo vůbec nepracují. Tam nám to potom velice hatí tu možnost nějakého rozvoje či posunu té situace. Ta finanční stránka tam často hraje roli a pak to, srovnat se s tím, v jaké situaci se člověk vyskytl. Vůbec přiznat si to, že se stali obětí trestného činu, protože to není příjemná situace a nějakým způsobem se s tím vyrovnat, to je velký problém. Naučit se s tím žít dál a říct si, že už to nebude jako dřív. Často chodí lidé a ptají se: „Kdy to bude jako dřív? Bude to jak dřív?“ Tohle jim bohužel nejsem schopna garantovat. Ne nebude. Takže vyrovnat se s tím, jaký ten život je. Stalo se to a teď je potřeba pracovat na tom, jak dál.

TO5: Co je nejkomplicovanější na řešení s těmito osobami?

To je těžké. To je těžká otázka. Velmi těžké případy jsou ty, kde se toho stane více najednou. To znamená právě ta finanční tíseň. To, když se sejde třeba absence jakékoliv podpory. Nemají ti lidé přátele, rodinu, partnery, nikoho, na koho by se měli obrátit. Jsou třeba ve starším věku, takže tam hraje roli snížení rozpoznávacích schopností, že špatně chodí, vidí, slyší, čtou a vyskytují se tam neúměrné emoce nebo nedej bože psychické problémy. Při takovéto situaci to může být řešeno i v týmu, že se nás sejde více z různých organizací a snažíme se z každého

přispět nějakým svým dílem. Pokud je to člověk, který je takto zahlcen a není ta spolupráce tak jasná hned na začátku, jak a kam se posunout, co řešit nejdříve, co mu vlastně nabídnout, tak je to opravdu těžké. Nejkomplikovanější je tedy asi to, když se sejde opravdu těch problémů a dopadů na straně toho klienta z té trestné činnosti více. Tak to je podle mě pak hodně těžká situace.

TO6: Jaký druh pomoci je u Vás oběti nejčastěji poskytován?

Tady u nás to je určitě přímé poradenství a psychosociální podpora, že toho člověka vyslechnu. Nechám si tedy vyložit tu jeho situaci a ten jeho příběh. Pracuji s ním na tom, co mu můžu nabídnout, co proto on už udělal sám a co je tedy v naší moci. Spadá sem i orientace v trestním řízení, protože lidé se často neorientují v tom, co se děje u policie, co je čeká, na co se ptají a jak to bude vypadat dál. I když ta policie má povinnost je poučit, tak ten člověk to buďto nemá šanci vůbec pojmout anebo tomu pořádně nerozumí. Ta policie se samozřejmě vzdělává a jsou tady nějaké posuny k lepšímu, jak to těm lidem mají vysvětlovat. My jim jednou řekneme: „Teď bude výslech. Bude tam přítomen ten a ten. Uvidíme, co bude potom a znovu se sejdeme.“ Taková ta kontinuita toho všeho, a ne že to na ně někdo nachrlí najednou. Takže určitě tahle orientace v trestním řízení. Často u nás probíhají i doprovody. To znamená, že si klient nepřeje jít někam sám, tak jsme schopni ho doprovodit, a je to institut takzvaného důvěrníka. Chodíme na soudy, na policii, ale i třeba na úřady nebo na nějakou schůzku. To jsou asi tak ty tři nejčastější pilíře. Pak se často stává, že ten člověk má nějakou speciální potřebu. Například má nějaké psychoterapie. My vidíme, že to není v naší moci to tady zvládnout, tak zprostředkováváme psychoterapeuta. Když je naopak potřeba nějakého právního zastoupení, tak řešíme právníka. To se také stává poměrně často, že předáváme kontakty dál na jiné organizace nebo na nějaké jiné odborné služby.

TO7: Co klienti chtějí řešit primárně?

Nejčastěji si potřebují asi ujasnit, co se vůbec děje, co ta situace pro ně znamená, jakou roli v tom hrají, co se po nich chce a co se po nich nechce. Pak chtějí samozřejmě řešit, jak dál naložit se svým životem, protože v tu chvíli a dost často se cítí paralyzováni. Nevědí, jestli doprava, doleva, dopředu nebo dozadu, co řešit nejdříve. Ujasnit si nějaké priority. To, co je opravdu nutné, se musí řešit hned a pojmenovat to, co oni vlastně potřebují. Objevit tu zakázku mně přijde složité, protože my často musíme přijít na to, co teda řešit. Protože málokdo přichází

s tím: „Já potřebuji náhradu škody. Potřebuji zjistit, kde zajistím znalecké posudky. Potřebuji zjistit, co s pojišťovnou.“ Ono to z nich leze tak jako všelijak komplikovaně, takže spíš ujasnit si ty potřeby vůbec kolikrát. To si myslím, že s tím přicházejí úplně na první a nejčastější konzultaci.

DVC2: Jak pracovníci hodnotí fungování systému pro pomoc obětem TČ?

TO1: Jak hodnotíte právní systém pomoci v ČR?

No, na to jsem asi malý pán, abych to hodnotila, ale co tady jsem ty čtyři roky od začátku druhého dílu projektu, tak vnímám, že se to opravdu posunulo. Už jen díky tomu přijetí zákona o obětech. Ten byl přijat v roce 2013, takže od té doby se to určitě značně posunulo a vlastně za mého působení byl ještě novelizován. Myslím si, že ta legislativa tomu jde naproti. Vzniklo to také na popud Evropské unie, která nám nakázala, že to musí být nějakým způsobem implementováno a nějak do toho zavedena práce s oběťmi, aby to mělo povahu komplexního systému. Myslím si, že je to na dobré cestě, ale ještě je hodně kam jít, ještě je dlouhá cesta před námi. Stále, když já vnímám tu právní úpravu, tak mám pocit, že vždycky má navrch stejně ten obviněný, obžalovaný, vždycky ten viník než ta oběť. Ta je vždycky někde pozadu a pokulhává s těmi svými takovými právy, na které ne vždycky úplně všichni bohužel slyší. V tom asi spočívá podle mě ten mínus, který já vnímám, že opravdu má navrch ten viník, pokud se nedojde k nějakému osvícenému soudci. Určitě uplatňování těch práv, tam to vnímám, že je to potřeba posílit.

TO2: Jsou podle Vás nějaké mezery nebo nedostatky v pomoci obětem z hlediska TČ?

Určitě jsou, určitě jich je spousta. První, co mě napadá jako obrovský problém pro ty oběti, je zprostředkovat a sehnat nějakou dostupnou právní pomoc. Ano, jsou tady skupiny zvláště zranitelných, kteří mají nárok na bezplatné zastoupení, ale také to není lehké, taky se nám nedaří vždycky nějakého advokáta úplně sehnat. Byť můžeme vybírat z registru, tak ta kapacita je kolikrát přeplněná nebo se nám nedaří někoho zkontaktovat i co se týče toho dosahu. Protože všichni lidé nebydlí ve velkých městech a pak je tu problém za někým dojíždět. Vůbec obecně vnímám právní pomoc poškozeným, že tam je velký problém. Ta psychologická podpora a psychoterapeutická, ta se ještě dá, ale asi úplně pro mě nejvíc chybí ta právní podpora. Ti lidé by potřebovali někoho, kdo za ně bude u toho soudu kopat za nějakou přijatelnou částku, protože oni se do té situace nedostali vlastní vinou. Je to pro ně kolikrát ještě zničující v tom

smyslu, že přišli kolikrát o peníze, o různá svoje práva, jistoty, a ještě za to mají platit. Mohou to samozřejmě nárokovat, ale o tom už jsem mluvila, že s tím je problém.

TO3: Mají služby dostatečnou kapacitu a rozsah pomoci?

No, to nedokážu asi úplně říct. Myslím si, že v těch velkých městech se to daří zvládat, opravdu i pokud posoudím tady Hradec, tak těch služeb pro ty oběti je tu spousta. Máte tady Intervenční centrum. Je tu Poradna pro oběti domácího násilí NOMIA, jsou zde různé další poradenské služby, ale i instituce. Takže si myslím, že tady třeba ano, ale nezdá se mi, že by to takhle bylo ve všech regionech. Třeba co vím, tak Trutnovsko či Náchodsko, jak vnímám jenom z pohledu východních Čech, tak tam je to opravdu slabé. Myslím si, že to asi úplně pokryté není a že ty kapacity místy chybí.

TO4: Vnímáte konkurenční prostředí mezi některými organizacemi?

Může to tak asi být. Nicméně nás se to tolik nedotýká, protože jsme státní organizace, takže o ty klienty až tak nebojujeme, musím říct. Je to o tom, že samozřejmě sledujeme, kolik jich máme, s čím přicházejí a jak se to vyvíjí. Kolikrát je to také ve vlnách, že některý týden dorazí tři, některý jenom jeden a některý týden nedorazí vůbec nikdo. Je to opravdu nárazové. Sledujeme si to, ale nebojujeme o ně. Myslím si, že v té sféře těch neziskových organizací tam určitě nějaký boj o ty klienty bude, protože jsou závislí na nějakých zdrojích, musí prokázat tu svoji potřebnost a tu prokáží podle mě určitě na těch klientech. Takže si myslím, že je, ale nedokážu to opravdu posoudit nějak zvlášť.

TO5: Spolupracuje Vaše organizace aktivně s jinými potřebnými institucemi související s pomocí oběti TČ?

Spolupracujeme určitě a jsem za to moc ráda. Třeba s Intervenčním centrem jsme se občas potkali nebo s Poradnou pro lidi v tísní jsme v komunikaci, i ta zmíněná NOMIA. Jsme v kontaktu a kolikrát i probíhají takzvané případové konference. Teď se mi vybavuje klient, kde jsme přizvali i například městskou policii. Klient, který jel na kole po nějaké stezce za paneláky tady v Hradci Králové. Bylo už přitímí, když se to stalo. On pořádně neviděl na cestu a přes cestu bylo natažené vodítko na kterém venčila procházející paní psa. On tím kolem o to vodítko zavadil a stala se mu dopravní nehoda. Bylo potřeba řešit z pohledu právě městské policie,

jestli tam ten člověk na tom kole vůbec měl co dělat, jestli je vůbec tou obětí, viníkem nehody nebo spoluviníkem. To my jsme tady nebyli vůbec schopni rozluštit, takže jsme si k tomu přizvali městskou policii. Do toho tam vznikla konfliktní situace, kdy ta paní, která venčila psa, tak toho našeho klienta na tom kole začala napadat. Začala tam na něj křičet, pomlouvat, že byl určitě opilý a tak dále. Ten člověk trpěl úzkostmi, takže se tam projevila ještě další traumata i z hloubky a trpěl tím agresivním chováním. Ona byla za ním i v nemocnici. On měl nějaká zranění, byť ne vážná, ale byl chvíli trošičku upoutaný na to lůžko. Ona tam prostě přišla a začala na něj vykřikovat. On se cítil opravdu ohrožen, takže jsme to řešili i s NOMIÍ, že by tam byla potřeba nějaká dlouhodobější psychologická spolupráce nebo nějaká terapie. Sešla jsem se tam i já, co proto můžeme udělat, jestli teda podat trestní oznámení, jak by to vypadalo u policie, doprovody a tak dále. Takže schází se nás takhle více, když je to potřeba, a je to fajn.

TO6: Sledujete, jak se klienti o Vás dozvědí?

Ano, ptáme se na to. Byť jsme jako anonymní, tak na tohle se ptám, jak se o nás dozvěděli a sledujeme si to. Nejčastěji to je od Policie ČR nebo od orgánů činných v trestném řízení. To pro nás zpravidla v tuhle chvíli znamená jen Policie ČR nebo případně městská policie. Někdy klienty přeposílají i z jiných organizací, že buď na to nemají kapacity nebo se téhle problematice nevěnují. Například Občanská poradna někoho občas pošle, byť to základní poradenství poskytují, ale dál do hloubky se na to nespécializují. Co se týče probační služby jako takové, tak probační úředníci nemají takové kapacity, aby se věnovali všem obětem, takže mně často posílají klienty z jejich střediska. Člověk se o nás dozví i na základě nějaké třeba mediální kampaně, od známých nebo si to najde na internetu, ale ptám se na to. Zjišťujeme to.

TO7: Dostaví se klient dobrovolně, nebo je Vámi či jinou osobou nabádán ke spolupráci?

Ne, vždy to je na základě dobrovolnosti. Tady to nefunguje na základě toho, že by to bylo někomu nařízeno. Nic takového, ani co vím, tak neexistuje žádný takový institut. Všichni přichází na bázi dobrovolnosti s tím, že to chtějí řešit. Za což jim patří můj obdiv na jednu stranu.

TO8: Jak klienti vnímají Vámi poskytnutou pomoc?

No, to je těžké, protože ta zpětná vazba úplně není. Oni samozřejmě odcházejí, poděkují, ale ta zpětná vazba se nám dostává hrozně těžko zpátky. Někdy kolikrát o tom člověku už dál neslyšíme. On řekne: „Jo, jo, jo, tak to já už nějak zvládnou sám.“ Nevíme, jak to vlastně dopadlo a jestli jsme mu pomohli. Jestli jsme mu řekli to, co potřeboval a jestli to k něčemu vůbec bylo. Opravdu můžeme usuzovat asi jen z toho, když se člověk vrátí a řekne, že mu to pomohlo, že by potřeboval ještě něco nebo někoho doporučit. Na základě toho asi lze usuzovat, že nějakým způsobem byl spokojený a třeba, byť se nedosáhlo toho, čeho chtěl, tak si té práce cení, nějakým způsobem to pro něj bylo přínosné a kvalitní, ale je to těžké s tou zpětnou vazbou.

TO9: Kolika obětem ročně pomůžete a jak hodnotíte efektivitu Vaší práce?

To bych se Vám musela podívat do statistik, kolik jich ročně může být. Tady je třeba Hradec, který je regionální nebo krajské město. Jinak to určitě bude na poradnách třeba v Rychnově, Trutnově a tak dále. Takže určitě se tohle bude lišit. Nedokážu říct. Když to přepočtu, tak měsíčně určitě přichází tak čtyři nebo pět nových klientů minimálně. K tomu probíhá spolupráce s těmi stávajícími. Zhruba asi kolem šedesáti až sedmdesáti jich může být ročně a myslím si, že je to tak akorát. Nikdo z nás poradců to nemá na hlavní úvazek a my v krajských městech to máme na tříčtvrteční úvazek. Myslím si, že vzhledem ještě k dalším aktivitám je to tak akorát. Jsem na jednu stranu ráda, že tady v tom městě nejsme jediní, kdo tuhle práci poskytuje, protože bychom asi neměli šanci to vůbec obsáhnout. Efektivitu naší práce vážně nevím, jak měřit. Já doufám, že to klientům pomáhá. Tady je ten problém, že se to horko těžko dostává zpátky, takže to soudíme z toho, zda nám dají tu zpětnou vazbu, že ano, že děkují. Samozřejmě někdy to je jasné, že se pomůže, že se podaří vymocit třeba náhradu škody. U soudu to dopadne dobře, poděkují a řeknou: „Bylo to fajn. Bez Vás by to nešlo.“ Jen nevím, jak to úplně v tomhle případě sledovat. Už jen proto, že jsme anonymní a několikrát ti lidé přijdou jednou dvakrát, tak ta efektivita se těžko ověří. Nezávisí to jenom na nás, ale i na těch možnostech toho systému. Opravdu kolikrát bychom rádi pomohli, ale právě třeba v případě vymáhání škody, tak tam když je ten viník nemajetný, tak nepomůže ani insolvence ani exekuce, vůbec nic. To je pak těžké měřit, protože ty nástroje chybí.